

SKOLIDROTTSFÖRBUNDET 100 ÅR

Glädje – glöd – gemenskap

Förbundets ordförande under 100 år

1916–1936
Carl Svedelius
rektor
Stockholm

1936–1948
Nils Lundqvist
rektor
Stockholm

1948–1967
Gustaf Iverus
rektor
Stockholm

1967–1972
Lars Kjellman
skoldirektör
Malmö

1972–1976
Ingvar Norrby
länskskoleinspektör
Falun

1976–1992
Sven Zetterlund
skoldirektör
Djursholm

1992–1998
Eva Johansson
riksdagsledamot
Eskilstuna

1998–2002
Ove Johansson,
gymnastikdirektör,
utbildningschef
Nybro

2002–2010
Leif Larsson,
gymnastikdirektör,
skolledare
Dalarö

2010–
Erik Söderberg
verksamhetsrevisor,
konsult och doktorand i of-
fentlig förvaltning
Falun/Göteborg

Anm. Respektive yrkestitel refererar i första hand till den period personen var ordförande.

Hedersledamöter

Carl Svedelius	1936 Hedersordförande
Gustaf Iverus	1967 Hedersordförande
Valle Rahmqvist	1968 Hedersledamot (33 år i styrelsen)
Ingvar Norrby	1976 Hedersordförande
Eric Holmström	1976 Hedersledamot
Rune Hestner	1987 Hedersledamot
Sven Zetterlund	1992 Hedersordförande
Per-Lennart Bellander	1998 Hedersledamot
Eva Eliasson	2012 Hedersledamot
Bengt Forsgren	2012 Hedersledamot

Förbundssekreterare/generalsekreterare

1928–1974
Bertil Wendin
sekreterare/kassör

1974–1981*
Birgitta Karlgren
förbundssekreterare

1981–1992
Sixten Bengtsson
förbunds-/generalsekr.

1992–1995
Ingmar Forsberg
generalsekreterare

1995–2003
Jan-Anders Allinger
generalsekreterare

2004–2007
Lars Brandin
generalsekreterare

2007–2011
Agneta Sjöqvist
generalsekreterare

2011–
Pär Ånell
generalsekreterare

* Tjänstledig 1981-01-01–1982-06-30.

Innehåll

Sid. 3	Förord
Sid. 4	Svensk skolidrott under 100 år
Sid. 5–6	Sveriges Skolungdoms Gymnastik- och Idrottsförbund bildas
Sid. 7	Föreningarna växer fram
Sid. 8–9	Skolidrottsdistrikten bildas
Sid. 10	Kansli och personal
Sid. 11	Tidningen Final
Sid. 12–13	Skolidrottsmärket
Sid. 14	Förbundets symboler
Sid. 15–16	Tävlingsverksamhet
Sid. 17–19	Utbildning – kurser och läger
Sid. 20–23	Breddverksamhet
Sid. 24–25	Elevmedverkan
Sid. 26	Nordiskt samarbete
Sid. 27	Glimtar ur ett skolidrottsliv
Sid. 28	Bild- och källförteckning

© Skolidrottsförbundet

TEXT: Eva Lindgren

PRODUKTION: Lagrell Information AB

FOTON: Omslag – Majorna Göteborg vann stafetten vid Skolungdomens hösttävling 1951, Skolidrottsförbundets arkiv.

Övriga foton se sidan 28

TRYCK: Grafiska punkten, Växjö 2016

ISBN: 978-91-86323-64-6

SKOLIDROTTSFÖRBUNDET

1916–2016

■ Skoljoggen har en lång tradition inom skolidrotten och är svensk idrotts enskilt största arrangemang – här representerad av en bild från 2015.

Förord

Sveriges ungdom – dess framtid står det på Skolidrottsförbundets emblem och devisen är fortfarande aktuell – men dagens ungdomar är på ett helt annat sätt delaktiga i nutiden än tidigare generationer.

Frågan om ett skolungdomens idrottsförbund väcktes kring sekelskiftet 1900 och tog ny fart efter olympiska spelen i Stockholm 1912, men bildades först 1916. Nationella tävlingar och kursverksamhet för lärare utgjorde en stor del av förbundets tidiga verksamhet. För att erbjuda fler barn och ungdomar tävlingstillfällen skapades skol-DM-tävlingar, som blev en rekryteringsbas för nationella tävlingar.

Ursprunget till de ”tre ben”, som Skolidrottsförbundet vilar på i dag, bredd, tävling och utbildning, fanns redan för 100 år sedan – om än i något annan form.

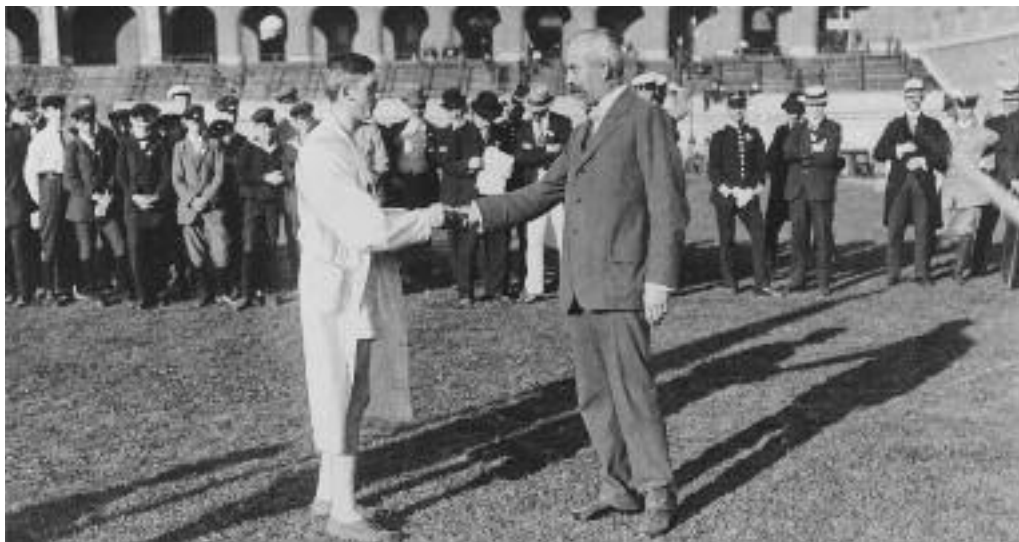
Undertecknad har fått det hedersamma uppdraget att spegla Skolidrottsförbundets historia. Min egen skolidrottshistorik börjar 1972 då jag valdes in i Östergötlands Skolidrottsförbunds styrelse, där jag fortfarande finns kvar. Från skoltiden minns jag skol-DM och från studietiden på Gymnastik- och idrottshögskolan, GIH, enstaka lektionspass.

Årsberättelser och många årgångar av tidningen Final har påmint mig om skolidrott, som jag själv upplevt, men jag vill också sända en tacksamhetens tanke till dem som före mig tagit eller fått uppgiften att skriva förbundets historia: Valle Rahmqvist, som sammanfattat de första 50 åren och Sixten Bengtsson, som fortsatt beskriva förbundets verksamhet inför 75-årsjubileet.

Mitt mål har varit att skildra förbundets historia i lättlästa kapitel, men ge viktiga händelser och aktiviteter mer utrymme. Kanske kommer ni äldre, i likhet med mig, att kunna plocka fram skolidrottsupplevelser ur minnenas arkiv medan du, som är yngre, kanske ser Skolidrottsförbundet i ett nytt perspektiv.

Eva Lindgren
Ordförande Östergötlands Skolidrottsförbund,
gymnastikdirektör

■ Förbundets förste ordförande, rektor Carl Svedelius, var prisutdelare vid Skolungdomens hösttävlingar 1915.

Svensk skolidrott under 100 år

Den 25 april 1915 klubbades beslutet av Riksidrottsförbundets (RF) överstyrelse om bildande av ett idrottsförbund för skolungdomar och 1916 hölls det konstituerande mötet. Mycket har hänt sedan dess, inte minst i skolans värld, och förutsättningarna för skolidrott har förändrats. Tidigare historikförfattare har valt att beskriva Skolidrottsförbundet i utvecklingsperioder om 15–20 år. Den första, uppbyggnadsperioden, sträcker sig fram till 1930-talet då utvecklingen tar fart och antalet föreningar ökade snabbt. På 1950-talet sker distriktsutvecklingen, därefter revisionen, främst under 1970-talet, vilket innebar en kraftig nedskärning av skol-SM-tävlingarna. De senaste decennierna kännetecknas av utåtriktad verksamhet, med en tydlig inriktning mot breddaktiviteter och elevmedverkan.

Skolidrottsförbundet ingår i RF-familjen och skolidrottsföreningarna har samma stadgar, skyldigheter, rättigheter och förmåner som övriga idrottsföreningar. Det har inte alltid varit självklart vare sig för allmänheten, media eller skolpersonal.

I denna historik skildras förbundet i ämnesvisa avsnitt.

Sveriges Skolungdoms Gymnastik- och Idrottsförbund bildas

Den 16 december 1916 kunde Sveriges Skolungdoms Gymnastik- och Idrottsförbunds styrelse ha sitt konstituerande möte på Riksidrottsförbundets kansli. Det hade kanske varit naturligare att räkna den 25 april 1915 som förbundets födelsedag, eftersom beslutet att bilda förbund då klubbades av RF:s överstyrelse.

Planer på ett skolidrottsförbund hade funnits i flera år och skolidrottsföreningar fanns redan i slutet av 1800-talet. Norra Real, Stockholm, var först med att bilda förening 1878, följt av Visby 1880, Gefle Gymnasii IF 1882 med elevstyre, samt Högre Allmänna Läroverken i Växjö 1889, Linköping 1893 och Norrköping 1897. 1914 fanns det, enligt RF och idrottsforskaren Jan Lindroth, 27 skolidrottsföreningar med 2 200 medlemmar.

Den första större friidrottstävlingen för skolungdom anordnades efter de olympiska spelen 1912 på nybyggda Stockholms stadion med 400 deltagare från 43 läroverk. Här samlades intresserade ledare och man diskuterade bildandet av ett Skolungdomens Idrottsförbund. En tillsatt kommitté lade fram ett förslag, vilket röstades ner av berörda lärare.

KRONPRINSENS POKAL INSTIFTAS

I september 1913 daterade kronprins Gustav Adolf (senare Gustav VI Adolf) en skrivelse till Riksidrotten angående idrottens utveckling. En av punkterna var: "Eventuellt särskilda åtgärder för skolungdomen". År 1914 skänkte han också en pokal, som många generationer förknippat med skolidrott, nämligen Kronprinsens pokal.

FÖRSTA STYRELSEN

Samma år, 1913, bildades på nytt en kommitté med en allmän, en skol- och en värnpliktssektion. Rektor Carl Svedelius utsågs till ordförande i skolsektionen, som fick sju punkter att arbeta efter. Vid årsskiftet 1914–1915 överlämnade kommittén sitt förslag till Riksidrottsförbundet, vilket godkändes för beslut den 25 april 1915. Den första styrelsen på 15 personer, varav en kvinna, utsågs av Riksidrottsförbundet, Läroverksöverstyrelsen och Folkskoleöverstyrelsen med tre ledamöter vardera. Fem ledamöter valdes av skolidrottsföreningarna. Förbundsstyrelsen fick utse en läkare. Rektor Carl Svedelius valdes till förbundets ordförande. Vid hans 75-årsdag och avgång som ordförande efter 20 år, 1936, instiftades Svedeliusmedaljen i silver och guld.

Styrelsen utökades och hade 22 ledamöter 1931. Representanter för Skolidrottsförbundets årsmöte fick endast utse tre ledamöter. De övriga tillsattes

■ Rektor Carl Svedelius valdes till Sveriges Skolungdoms Gymnastik- och Idrottsförbunds förste ordförande. Här ses han i Storlien, påsken 1922.

av Riksidrottsförbundet, Skolöverstyrelsen, de olika lärarförbunden och Sveriges Gymnastiklärarsällskap. Förbundets verksamhet sköttes av ett mindre antal personer i VU (verkställande utskottet). 1946 bytte förbundet namn till Svenska Skolidrottsförbundet.

Samma år gavs också den första upplagan av Handbok för skolidrottsledare ut, och den kom snart att betraktas som oundgänglig för skolidrottsledaren.

EFTERKRIGSTIDEN

Kriget var slut och man såg optimistiskt på framtiden. Förbundet marknadsfördes med en broschyr till alla lärare och avgångsklasser vid seminarierna. En film framställdes med avsnitt från Skolungdomens och skolidrottsmärkesprov vid en landsbygdsskola och man tog initiativ till enkla lek- och idrottsplatser. Åldersgränser och idrottsgrenar samordnades med specialidrottsförbunden. Initiativ togs också till att kast- och slungbollar, som hittills varit i läder, började

tillverkas i gummi. Slungboll var långt in på 1960-talet en populär kastgren för flickor. Verksamheten växte och 1956 saknade endast 70 av landets drygt 1 000 kommuner skolidrottsföreningar.

Tävling var fortfarande på 1960-talet förbundets dominerande verksamhet. Skolungdomens hösttävlingar, med friidrott, orientering och simning, blev alltmer omfattande och 1965 togs beslut att fördela tävlingarna på flera orter samt ändra namnet till skol-SM. Bara några år senare, kring 1970, startade diskussioner om skol-DM:s och skol-SM:s ”vara eller inte vara”. Snabbt ökande tävlingstillfällen för ungdomar ifrågasatte skoltävlingarnas berättigande, en fråga som därefter ofta aktualiserats.

BREDDVERKSAMHET OCH ELEVINFLYTANDE PRIORITERAS

Förbundet började intressera sig för elevmedverkan i skolidrottens administration och organisation, vilket medförde att behovet av skolidrottsledarkurser ökade. Kurser i stor omfattning genomfördes både på riks- och distriktsplanet under 1970- och 1980-talen.

Även om tävlingsdelen finns kvar har Skolidrottsförbundet från 1990-talet och framåt profilerat sig mot utbildning och bredd. Elever deltar aktivt i förenings- och förbundsstyrelser – ja, till och med i talarstolen på riksidrottsmöten, och idrottsrörelsen ser i dag, 2016, Skolidrottsförbundet som föregångare när det gäller breddidrott och ungdomsinflytande.

■ Rickard "Ricky" Bruch, vann vid skol-SM i Malmö 1964 diskusfinalen med 48,68 m, vilket innebar nytt skolrekord.

Föreningarna växer fram

Under förbundets första år försökte man knyta redan befintliga skolidrottsföreningar till sig och propagerade för bildandet av nya. 1918 gick ett upprop till alla läroverk, vilket snabbt ökade antalet föreningar med 50 procent, och 1920 fick rektorerna vid läroverk utan förening en skrivelse med uppmaning att bilda skol-IF.

FÖRENINGANTALET ÖKAR

Föreningar kunde också nekas inträde, så skedde till exempel för Stockholms Skolors Simförening, då stadgarna föreskrev att endast elever vid samma skola kunde ingå i en skolidrottsförening. Efter 15 år, 1931, hade förbundet 367 föreningar och 1952 nåddes det högsta antalet, 2 690 föreningar med nästan 200 000 medlemmar. Därefter har antalet minskat på grund av nedläggning av landsbygdsskolor och sammanslagning av föreningar. Vid 50-årsjubileet, i mitten av 1960-talet, hade förbundet 1 955 föreningar, men antalet medlemmar hade mer än fördubblats till 488 474.

På förbundsmötet 1970 förde Riksidrottsförbundets konsulent i Västerbotten, Tore Brännlund, fram det radikala förslaget att lägga ner Skolidrottsförbundet och låta den ”civila idrotten” ta över verksamheten. Han menade att ingen skol-IF fungerade tillfredsställande och att gymnastikläraren hade hela föreningens verksamhet på fickan. Viss sanning fanns det säkert i detta uttalande.

MEDLEMSSIFFRORNAS TILLFÖRLITLIGHET

Bakåt i tiden var troligen medlemssiffrorna tillförlitliga, eftersom medlemskap krävdes för att få ta skolidrottsmärket. Under 1970-talet och framåt var det inte ovanligt att man angav samtliga elever på skolan som medlemmar i skol-IF, och medlemsantalet 700 000 vid denna tid gav troligen inte en korrekt bild av verkligheten. Fram till början av 2000-talet har antalet föreningar varit stabilt med cirka 1 700, men medlemsantalet har successivt sjunkit.

När kravet på organisationsnummer och anslutning till IdrottOnline kom ett par år senare, innebar det att antalet föreningar minskade i hela landet och år 2010 fanns 1 200 föreningar med 150 000 medlemmar. Sedan dess ökar både antalet föreningar och medlemmar åter. Med hjälp av vuxenstöd har många föreningar väl fungerande elevstyrelser och bred verksamhet på den egna skolan. Skol-IF i dag är ”En förening för unga ledd av unga – enkelt, roligt och nästan gratis”.

■ *Det segrande värmländska stafettlaget med sin ledare vid den första Folkskoleolympiaden 1942.*

Skolidrottsdistrikten bildas

Administrationen ute i landet var en viktig fråga, som tidigt diskuterades. Redan 1917 visade styrelsen ”sympati för distriktsindelning” och i många delar av landet tog man initiativ till skolidrottskommittéer. Först var Västergötland 1919, följt av Stockholm och Göteborg några år senare. Skånes Idrottsförbund ville redan 1927 bilda ett skolidrottsförbund.

■ *Spurtstrid i Skolungdomens tävling 1917. Här gjordes klassindelningen efter vikt.*

Följande år fick förbundsstyrelsen i uppdrag att utreda frågan och 1929 när antalet föreningar nått upp till 300 fick RF:s distriktsförbund i landet frågan om inställningen till distriktsorganisation för skolidrott. Halland, Skåne och Västmanland var positiva, Stockholm, Dalarna och Östergötland ville bilda skolidrottsektion men i 12 av 17 distrikt avslogs förslaget.

TÄVLINGSVERKSAMHETEN PÅSKYNDADE BILDANDET

Genombrottet kom 1935 då många skolidrottssektioner bildades och i Stockholm, Göteborg och Skåne även skolidrottsförbund. Tävlingsverksamheten påskyndade processen, men trots att Folk-skolidrottsolympiader hölls mellan ”distrikten” under 1940-talet, bildades skolidrottsdistrikten främst under 1950-talet. Östergötland, bildat 1951, omnämns som fjärde distrikt. Skolidrottsförbund fanns i samtliga 23 distriktsidrottsförbund 1958.

Vid årsmötet 1970 lade Småland fram en motion gällande uppdelning av sitt distrikt i fyra, eftersom de stora geografiska avstånden gjorde det svårt att genomföra styrelsemöten. Motionen avslogs, men några år senare delades Småland i fyra skolidrottsförbund, Jönköpings och Kronobergs läns Skolidrottsförbund samt Kalmar norra respektive Kalmar södra Skolidrottsförbund.

Under en lång period fanns så kallade premiumläger i många distrikt. Dalarna har fortsatt med sina årliga läger, vilket skapat en stor grupp ungdomar, som utöver engagemang i distriktet även ingått i Skolidrottsförbundets styrelse och fortsatt vara aktiva många år efter avslutad skolgång.

REGIONERNA

Under 2000-talets första år började många idrottsförbund organisera sig i större regioner och distriktsförbund gick upp i regionförbund. Vid årsmötet i Luleå 2008 hade förbundsstyrelsen

■ *Lägerverksamhet förekom flitigt över hela landet och var en viktig del i uppbyggnaden av skolidrotten.*

arbetat fram ett förslag där landet delades in i nio regioner. Varje region fick utse en konsulent och förbundet svarade ekonomiskt för en anställning på 12 procent. Konsulentens arbete inriktades främst på att skapa kontakt mellan regionens distrikt och starka distrikt skulle stötta svagare. Gemensamt läger och Inspirationsforum skulle arrangeras och första åren fick regionerna ett stort ekonomiskt bidrag för detta. Resultatet av satsningen på konsulenter blev att några mindre aktiva distrikt väcktes och att samarbete mellan distrikten i regionen etablerades kring kurser och läger.

Tanken var att regionerna på sikt skulle ersätta distrikten. Förbundsstyrelsen med kansli hade föreberett denna förändring inför årsmötet 2014 då beslut skulle tas. Distrikten hade getts tillfälle att före förbundsmötet ge synpunkter på förslaget. Många ställde sig tveksamma och propositionen till förändring av skolidrottsdistrikten lades aldrig fram. Inför 2015 avsattes inga medel för regionkonsulenter. Vissa regioner kommer säkert att fortsätta sitt samarbete, men i andra kommer det troligen att ebba ut.

■ Jubileumsåret 2016 är landet indelat i 26 distrikt, så kallade specialidrottsdistriktsförbund. I dessa finns sammanlagt cirka 1 300 föreningar och 100 000 medlemmar.

Kansli och personal

Vid förbundets start var adressen densamma som Riksidrottsförbundets, Malmskillnadsgatan 25 B i Stockholm. Arbetet bedrevs frivilligt de första 10 åren – men 1926 arvoderades sekreterare K. A. Kullerstrand och biträdande sekreterare Carl Nilsson med 1 000, respektive 800 kr per år. Året därpå avgick Kullerstrand och Sten Lindhagen, som inte ingick i styrelsen, blev avlönad sekreterare. Förbundet flyttade till Lilla Nygatan 4 i Gamla stan och öppnade postgiro-konto 2581-7, som fortfarande 2016 är i bruk.

Behovet av personal ökade och vid ett styrelsemöte i september 1928 fick styrelsen veta att det på RF:s kansli fanns en ung man, herr Wendin, som på det varmaste rekommenderades som förbundets kanslist. Redan dagen därpå, den 23 september, anställdes Bertil Wendin mot en lön av 75 kr per månad, vilket i dag motsvarar cirka 2 000 kr. Bertil blev ”Mr Skolidrott” och var förbundet trogen fram till 1974.

Förbundet flyttade, troligen 1930, till Strömsborg, mellan Centralbron och Vasabron, där man bland annat fick egen telefon. Därefter har flyttlassen gått flera gånger – till Långholmsgatan 26, i oktober 1971, till Idrottens Hus i Farsta, november 1978, vidare till Lill-Janshuset (f.d. Allmänna BB) bakom Stockholms stadion i december 2003, och inför 100-årsjubileet ännu en gång, i december 2015, till Folksamområdet vid Skanstull på Södermalm i Stockholm.

FÖRSTA KONSULENTEN ANSTÄLLS

Frågan om konsulent togs enligt vissa källor upp redan 1924, enligt andra 1928, men det skulle dröja ända till jubileumsåret 1966 innan den första konsulenten, Olle Sundvall, gymnastikdirektör och journalist, anställdes. Han efterträddes efter två år av Tore Ohlsson, även han gymnastikdirektör, och därefter har många konsulenter kommit och gått.

Förbundet leds sedan mitten av 1970-talet av en generalsekreterare med fast kanslipersonal och varierande antal samtidiga konsulenter, var och en med inriktning på ett specifikt arbetsområde, som breddverksamhet, föreningsutveckling med mera. 2016 har förbundet 5,75 tjänster under ledning av generalsekreterare (GS) Pär Ånell.

■ Skolidrottsförbundet hade sitt kansli i Lill-Janshuset under åren 2003–2015. Huset fungerade bland annat som bostad för de tävlande under Stockholmsolympiaden 1912.

Tidningen Final

1949 ansåg förbundet tiden vara mogen att ge ut en egen tidning, som fick namnet Final. Första året utkom den med nio nummer i A4-format, men redan året efter i mindre format och med fyra nummer per år. Utseendet behölls fram till 1975. Från nummer 1, 1975/76, utkom Final – tidning för skolidrott på nytt i A4-format med utökat antal sidor och fyrfärgstryck. Under läsåret 1987/88 var det dags för ny layout och 1990 ytterligare en ”ansiktslyftning” inför 75-årsjubileet 1991. Den layouten behölls med smärre ändringar till läsåret 1996–1997.

Framsidan på den nya Skolidrott Final påminde om 1970-talets tidning, men innehållet var förändrat. En journalistgrupp med ungdomar hade bildats och ambitionen var en mer ungdomsinriktad tidning, men läsvärd för alla. Den innehöll färre tävlingsresultat och mer artiklar, kunskapsförmedling, samt var ett forum för medlemmarna.

I januari 1998 såg den första väggtidningen dagens ljus och den varvades med vanlig tidning fram till nr 3 år 2000 då tidningen lades ner och en ny hemsida med namnet www.pepp.nu lanserades. Förändringen föregicks av långa diskussioner på kansliet och i styrelsen. Beslut togs på förbundsmeetet i Umeå samma år. Redan vid lanseringen av hemsidan ansåg många att adressen var otydlig och svår att identifiera med Skolidrottsförbundet. Namnet levde dock kvar på både väggtidning och hemsida fram till 2002, då www.skolidrott.se blev hemsidesadress och Svensk Skolidrott namnet på väggtidningen.

Under 2000-talets första år gavs en tidning ut med skol-SM-inbjudningarna och information om Skoljoggen. Så småningom kom den att övergå till ett magasin med artiklar, och plötsligt återuppstod en ny tidning, Svensk Skolidrott – tidningen för din skol-IF. Den gavs ut mellan 2011 och 2013.

FRÅN TIDNING TILL DIGITAL INFORMATION

Sedan några år är hemsidan det informationsforum som förutspåddes 1999, men som tiden inte var mogen för då. Från 2010 har besöksstatistiken på www.skolidrott.se mätts noga. Besöks-toppar märks i samband med Skoljoggen och vid perioder för anmälan till skol-SM. Över helår är tävlingsidorna mest besökta. Filmklipp från Youtube har börjat användas och på Facebook ökar Skolidrottsförbundets följare i antal. Final/Skolidrott, som dragit sig tillbaka som förtidspensionär efter drygt 60 år, kommer troligtvis inte i tjänst på nytt som papperstidning.

Skolidrottsmärket

Under de första 50 åren hade skolidrottsmärket, instiftat 1919, en framträdande roll och beskrevs som: "Skolidrottsmärket – förbundets måhända främsta propagandamedel". Det fanns först i två valörer och endast för pojkar: brons 13–15 år och silver över 16 år. Prov avlades i gymnastik, skidåkning, simning och friidrott. Det visade sig snart att många pojkar inte kunde delta i skidproven då de saknade utrustning. Förbundet föreslog då att "skidparker" skulle ordnas där man kunde låna skidor, men ännu bättre var det att sätta igång med "skidslöjd" och tillverka egna skidor av skidämnen, som köptes billigt genom skolan.

■ Skolidrottsmärket.
Underst valören brons
– ett märke som "alla
skulle kunna klara".

1923 tillkom åldersklassen 10–12 år, med ett nytt märke i samma design som det nuvarande. Även flickor fick avlägga prov och 1931 utökades märket till fyra: *järn* (10 år), *brons* (12 år), *silver* (14 år) och *guld* (16 år). Nu ökade antalet skolidrottsföreningar och medlemmar snabbt, eftersom både folkskolor och flickskolor involverades i skolidrottsarbetet och medlemskap krävdes för att avlägga prov.

Efter 25 år, 1944, hade 500 000 märkesprov fullgjorts. I mitten av 1950-talet höjdes märkespriset för att ge provision för föreningar och distrikt. 1959 nåddes årsmaximum med 160 017 prov, därefter har tendensen varit sjunkande. Med enhets- och grundskolans införande ändrade man till årskursmärken och utökade med *silver-emalj* och *guld-emalj* för årkurserna 8 och 9. När märket fyllde 50 år, 1969, hade 3 miljoner skolidrottsmärken erövrats.

REKORDÅR

1975 redovisas ett nytt rekordår med 98 881 sålda märken, efter kampanjer riktade främst mot lågstadiet, som fått ett märke 1973. Beslut om ny revidering av märket togs under perioden.

Resultatet publicerades i Final nr 3 1976/77 under mottot: Skolidrottens 4ESS – Snabbhet, Styrka, Spänst, Sisu. En gemensam folder för skolidrottsmärket och Piggelin (se under "Breddaktiviteter") togs fram. Prov kunde avläggas året runt, eftersom Norrland hade känt sig missgynnad på grund av kort vår- och höstperiod.

Varje provgrupp innehöll flera alternativ, men ett godkänt prov i varje grupp krävdes. För järnmärket fanns nu inga stipulerade gränser – utan proven baserades på att övningarna utfördes många gånger. Gymnasiemärkena benämndes *super-brons*, *super-silver* och *super-guld*.

NYA FÖRSÖK ATT POPULARISERA SKOLIDROTTSMÄRKET

1985 var det dags för en ny kampanj med Flygvapnet som sponsor. Årskurskravet var borttaget och elever kunde erövra märke i valfri valör. Provgруппerna var desamma men "sisu" hade ersatts av "uthållighet". Under ett par år runt 1990 utlystes en Klasskamp i märkestagning. Flygflottiljerna bjöd bästa klass i närliggande distrikt på en heldag vid respektive flottilj med en kort flygtur för några elever.

Läsåret 1993–1994 försökte man på nytt popularisera skolidrottsmärket och trots budgetnedskärningar fick man under året stöd av Flygvapnet främst för framställning av trycksaker. Man lyckades inte få någon ny sponsor efter Flygvapnet och märkesförsäljningen gick ner kraftigt från 1995. Skolidrottsmärket nämns över huvud taget inte längre i verksamhetsberättelserna och förbundets måhända främsta propagandamedel har ersatts av andra aktiviteter, bland annat Skoljoggen.

■ *Prov till Skolidrottsmärket kunde bland annat avläggas i skidåkning. Fotot visar vinterlovsaktivitet vid Fiskartorpet i Stockholm 1942.*

Svenska Skolidrottsförbundet
 i samarbete med
FLYGVAPNET

■ *Flygvapnet var under perioder sponsor till Skolidrottsförbundet.*

Förbundets symboler

■ Förbundets första symbol som användes i hela 70 år.

Svenska Skolidrottsförbundet hade under 70 år ingen annan symbol eller logotyp än skolidrottsmärket. Förbundets ansikte utåt på brevpapper och kuvert var detta skolidrottsmärke i kombination med namnet.

NY LOGOTYP SKAPAS

I slutet av 1980-talet tog marknadsföringsgruppen initiativ till att utforma en ny symbol. Förbundets elevgrupp fick uttala sig och ansåg att det gamla fina skolidrottsmärket på något sätt skulle leva vidare. Elevrepresentanten Anders Eriksson kom med idén till den nya symbolen. Inom ramen, Svenska Skolidrottsförbundet, finns skolidrottsmärket med förbundets devis. Symbolen presenterades första gången på Mjölkkannans final den 12 juni 1988 och är nu förbundets officiella logotyp.

Då förbundet fyllde 75 respektive 90 år togs speciella logotyper fram, vilka endast användes under jubileumsåren. Devisen ”Vi syns och märks” lanserades också vid 75-årsjubileet 1991.

Inför Ungdomsriksdagen i maj 1988 trycktes T-shirt och overall upp med ytterligare en ny logotyp. Den skulle ha ett mer modernt och ungdomligt utseende. Logotypen trycktes även på både förbundets och distriktens brevpapper och kuvert – men ”försvann” efter ett par år.

NY GRAFISK PROFIL

Den grafiska profilen – det mångfärgade ”bandet” (se nedan), syntes första gången i slutet av 2004. Bandet pryder nu alla trycksaker från Skolidrottsförbundet tillsammans med den runda logotypen.

Tävlingsverksamhet

Kronprins Gustav Adolf (Gustav VI Adolf) skänkte 1914 en pokal, som startade fotbollsturneringen Kronprinsens pokal. Tävlingen fortsatte med ett par års uppehåll till 1975 då Dagens Nyheter, som stöttat tävlingen ekonomiskt, upphörde med sin sponsring. Tävlingen återuppstod 1990, som Prinsens pokal och den då elvaårige prins Carl Philip delade ut pokalen till segrande Alströmerskolans IF, Alingsås.

FRÅN SKOLUNGDOMENS TILL SKOL-SM

De nationella Skolungdomens hösttävlingar inleddes 1912, men lagtävlingar mellan skolor ansågs även vara en bra tävlingsform. Därför startades 1917 en trekamp för 10-mannalag med löpning, hopp och kast. 1924 inbjöds till ”lagtävlingar i inomhusidrott” för pojkar, först 10 år senare fick flickor delta. Distriktstävlingar i friidrott startade 1934. Prisplaketter och en poängtabell kom samma år. Distriktstävlingarna (skol-DM) blev kvalificering till Skolungdomens. 1935 tillkom riksturneringen i bandy, Gustav Adolfs pokal, och skol-DM i vinteridrotter med 6 000 starter det första året.

Snöfattiga vintrar fanns även på 1930-talet och 1937 fick Sundsvall arrangera de nationella vintertävlingarna på grund av snöbrist i Stockholm.

Skolungdomens utökades med orientering 1949 och den första turneringen om HKH Prins Bertils vandringspris i ishockey arrangerades. På 1950-talet fick folkskolorna en trekamp i friidrott, senare även inomhus-tävlingar och 1957 infördes bordtennis för tvåmannalag.

1960 arrangerades Skolungdomens hösttävlingar i Skåne, för första gången utanför Stockholm, och 1965 togs beslutet att fördela tävlingarna på flera orter eftersom arrangemangen blivit alltför omfattande. Namnet Skolungdomens levde kvar ytterligare ett par år.

SKOL-SM IFRÅGASÄTTTS – MEN LEVER VIDARE

Trots många röster, även från ledande personer inom förbundet, som ville lägga ner allt tävlande, såväl skol-DM- som skol-SM-tävlingarna, utökades skol-SM-programmet under 1970-talet.

I tävlingsinbjudningarna mellan 1969 och 1980 finner man följande skol-SM – dock inte alla varje år: Badminton, bordtennis, brottning, friidrott, fäktning, gymnastik, orientering, simning, tennis, samt vattensporterna kanot, rodd och segling.

■ *Inger Johansson, Karlshamn, vann slungboll för flickor B vid skol-SM 1966.*

■ *Spurtstrid i finalen på 1 500 m vid skol-SM. Årtal okänt.*

Vinteridrotter: Längdloppning på skidor, skidskytte, backhoppning och slalom, konståkning och skridskolöppning.

Lagsporter: Bandy, basket, handboll, rugby, volleyboll. Fotboll tycks ha försvunnit när Kronprinsens pokal lades ner, men återkom 1980 då även terränglöppning finns med på programmet.

Återigen hördes kritiken och 1982 kunde man läsa: "Lägg ner skol-SM". Den kritik som framfördes var tudelad. Några ansåg att det var ytterligare en tävling för eliten och att det gynnade idrottsgymnasierna. Andra menade, att den fria anmälan som införts ledde till något slags "idrott åt alla" och att segrarna knappast kunde ses som SM-mästare. Skol-DM som kvalificering till skol-SM fanns under många år i bland annat golf, införd 1985, och handboll, men det var orimligt att genomföra alla skol-DM under en hösttermin för att kvalificera sig till skol-SM.

LAGTÄVLINGARNA KVAR

Under 1980-talets senare del och framåt har man satsat på lagtävlingar i skol-SM. Från 1989 och cirka fem år framåt var Findus en generös sponsor och alla tävlingar gick under namnet Findus Cupen, vilket också gällde på distriktsnivå. All tävlingsverksamhet marknadsfördes under detta namn, med ärtgubben, Alärten, som symbol och mottot "Ät rätt, orka mer".

Fjorton skol-SM-tävlingar redovisas 1994, och nu har innebandy kommit med i programmet, liksom skol-SM för synhandikappade i friidrott, goalboll och simning.

Tävlingsverksamheten har gett upphov till fortsatta diskussioner och utredningar men skol-SM har fortsatt locka deltagare. Ny gren i början av 2000-talet var trippelboll, som 2000–2002 samlade 762 lag med 10 047 deltagare. Populärast under senare år är fotboll och innebandy.

I verksamhetsberättelsen 2012–2013 anges att förbundet ska ha minst tio skol-SM och att tävlingsverksamheten är en viktig faktor i arbetet med att bilda nya föreningar.

Tävlingsverksamheten är åter, 2016, satt under lupp och en tävlingsutredning är tillsatt.

■ Ett tjejlag från Delsbo Skol-IF representerade Sverige vid VM i längdskidåkning i Frankrike 2008.

INTERNATIONELLT TÄVLINGSDELTAGANDE

En svensk grupp deltog 1950 i jubileumstävlingar i Björneborg, Finland, troligen ett av de första internationella tävlingsutbytena.

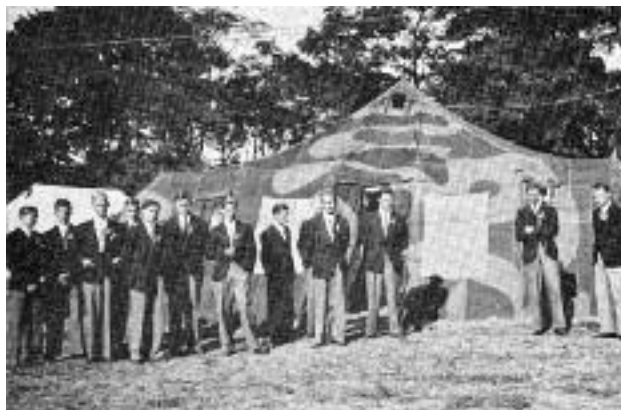
I Final 1970 redovisas deltagande av en Stockholmskola i Stafettkarnevalen i Helsingfors och en Halmstadsskola i skol-EM i Bratislava, men under detta decennium finns endast enstaka inbjudningar till skol-VM. Från 1980 finns inbjudningar till ett antal lagbollspel samt till Gymnasiaden (friidrott, gymnastik och simning). De senaste 25 åren har Sverige deltagit med lag i skol-VM 2–3 gånger per år i olika idrotter. Många skol-IF har deltagit och ofta med bra resultat. Sverige har också vid flera tillfällen varit arrangör för skol-VM.

Under senare år har förbundets inställning varit att stötta och hjälpa de föreningar som deltar.

Utbildning – kurser och läger

Förbundets förste ordförande Carl Svedelius

var en skidentusiast som ofta reste till Jämtlandsfjällen. Det bidrog säkert till att den första kursen genomfördes i Storlien, påsken 1922, med bidrag från Kungliga Skolöverstyrelsen. Kursen var mycket uppskattad av de 20-talet läroverkslärare som deltog och 1924 kunde en ny kurs hållas i Storlien. Såväl Skolöverstyrelsen som andra lärar- och idrottsorganisationer insåg fördelarna med utbildade lärare och ledare för idrotten i såväl skolan som i skolidrottsföreningen, vilket ledde till sommarkurser i Karlstad 1925 och 1926. Fortbildning av lärare i egen regi och i samarbete med andra specialförbund fortsatte många decennier framåt.

■ Några av deltagarna utanför svensktältet i ungdomslägret i samband med de olympiska spelen i Berlin 1936.

1930–1940-TALEN – KOMMITTÉ FÖR KURSER BILDAS

En skolidrottskommitté bildades 1938, vilken bidrog till ett stort kursutbud. Ett tjugotal kurser anordnades varje år för läroverkslärare, folkskollärare och ämneslärare. 1936 deltog svenska lärare i kurser i Vierumäki i Finland och Kaunas i Litauen. Samma år inbjöds ungdomar i cirka 20 länder till olympiska spelen i Berlin, däribland 30 läroverkspojkar från Sverige. Resan blev en upplevelse för deltagarna även om vi, nutida läsare med historiskt facit, kan ha annan åsikt om arrangemanget.

1940-talet var trots krig kursintensivt. Samarbete med Skolöverstyrelsens gymnastikkonsulent utmynnade i cirka 1 200 instruktionsmöten i lek och idrott för främst folkskollärare. Lärarkandidater fick egna kurser och de fanns kvar tills elevutbildningarna tog över på 1980-talet.

Det första ungdomslägret hölls på Bosön 1945. Ett 50-tal pojkar och flickor tränade idrott, men ökade också sina kunskaper om ”idrottens allmänna uppgift i dagens samhälle”.

1950–1960-TALEN – KONFERENSER OCH UNGDOMSKURSER INTRODUCERAS

1950-talet var decenniet då man började med konferenser – starten skedde med fortbildnings-träff för skolidrottsledare på Bosön 1949. Regionala skolidrottskonferenser hölls årligen i Götaland, Svealand och Norrland från 1955 fram till dess att förbundsmötena utökades till två dagar och olika typer av konferenser infördes.

Den framgångsrika kurskommittén upplöste sig själv i mitten av 1950-talet. Motivet finns inte angivet, men troligt är att distriktens och RF:s kurser täckte behovet. Under 1960-talet kommer de första ungdomsinstruktörskurserna inom RF:s ordinarie kursutbud. Till en början

■ En kurspärm för utbildningsansvariga togs fram 1975.

dominerade lärarna i antal, men successivt ökade antalet elever och kursinnehållet blev mer skolidrottsinriktat. I Final nr 3 1966 börjar Ulf Borgström sin artikel om kursen på Bosön: "En härlig solskensvecka fylld av omväxlande teoretiska och praktiska övningar inom skolidrottens ram".

Under 1960-talet startade distrikten elevutbildningar i steg 1 och 2 med RF:s materiel. Ångermanlands Skolidrottsförbunds Ulvöläger startade 1964 och genomfördes årligen fram till 2013. Även Norrbottens Skolidrottsförbund med Bernt Möllberg i spetsen var tidigt ute med Fjälläventyret.

1970-1980-TALEN – KURSUTBUDET ÖKAR

Den första elevledarkonferensen (se avsnitt "Elevinflytande") i Nässjö 1970 markerar startpunkt för elevmedverkan. Steg 1- och steg 2-utbildade elever och vuxna kunde från 1972 ansöka till steg 3-kurs antingen som en härlig fjällvecka i Vålådalen eller en sommarvecka vid vattnet på Bosön.

Under 1972 genomförde förbundet 11 kurser/konferenser av skiftande innehåll och för olika målgrupper. En kurspärm togs fram 1975 och kurs för utbildningsansvariga genomfördes. Nu gällde det att vara förberedd för SIA-skolans införande, något man hade stora förhoppningar inför, när det gällde skolidrott.

Under 1970-talet ökade intresset för friluftsliv och i spåren av Norrbottens Fjälläventyret ordnades skogsäventyr och cykeläventyr under många år i flera distrikt.

Vid övergången till 1980-talet formligen exploderade kursutbudet framför allt i distrikten. 1981/1982 rapporterades 155 kurser med cirka 3 000 deltagare. Ångermanland var först med en steg 3-kurs, men skulle snart få många efterföljare. 1986 planerades för åtta regionala steg 3-kurser, vilket var rekord.

Endagskurser för mellanstadielever, Piggelinkurser, hölls av bland annat utbildade äldre elever och var populära bland både ledare och deltagare.

EGET UTBILDNINGSMATERIEL

Förbundets första egna kursmateriel, häftet Aktiv skol-IF, gavs ut 1982. Det var anpassat för skolidrottsföreningarna och underlättade genomförandet av kurserna. Centrala utbildningsledarkurser och kursledarkonferenser hölls och i samband med att SISU Idrottsutbildarna bildades 1985, inledde Skolidrottsförbundet från start ett samarbete inte minst för att få hjälp med utbildningsmateriel.

Nästa utbildningshäfte Mot målet kom 1986 och bara ett par år senare Bas 1 och Bas 2. Kurserna döptes också om till Bas-kurser.

■ Exempel på olika utbildningsmateriel som använts under årens lopp.

I slutet av 1980-talet kom kurser under rubriken "Växa i förening", anpassat för både elever och vuxna i skolan. Nu nämns ordet "vuxenstöd" i skolidrotts-sammanhang. I elevkurserna ville man stärka elever att våga och vilja engagera sig i skolidrottsföreningen.

1990-TALET – FLICKOR OCH JÄMSTÄLLDHET LYFTS FRAM

Intresset för utbildning fortsatte under 1990-talet. En målgrupp som återkom var idrottslärare och i samarbete med förbunden i basket, fotboll, handboll och volleyboll producerades häften och fortbildningskurser genomfördes. En central Tjejkurs, för flickor mellan 12 och 18 år, som var ordförande i sin skol-IF, genomfördes centralt 1992 och elevledarkonferenserna återkom varje år.

Distrikten stod för en stor del av utbildningsverksamheten.

Bas 1- och Bas 2-kurserna dominerade men specialidrottskurser, vuxenkurser och kurser i föreningsteknik samlade också många deltagare. Under perioden 1992–1993 utbildades totalt 3 762 deltagare på 214 kurser och 6 läger.

1997 var deltagandet fortfarande högt. Lärarfortbildningar och vuxenkurser av olika slag samlade drygt 700 deltagare och för övriga kurser var deltagarantalet cirka 3 000. Nya kurser var Tjejer på arenan, Fair Play i skolan och Starta vågen. Sju läger genomfördes med 280 deltagare. Studiecirkelverksamhet med 2 000 deltagare redovisades detta år.

2000-2015 – KURSUTBUD OCH DELTAGARE MINSKAR

Vid 2000-talets början skedde en kraftig nedgång i antalet kurser och deltagare. Trots detta gavs ett nytt kursmateriel ut med början 2004, Ung ledare, följt av Skolidrottsföreningen och Idrottsledaren. Under 2004–2005 rapporterade endast 13 distrikt genomförda kurser, och av dessa endast nio med det nya utbildningsmaterielet. Centralt hölls två utbildningsledarkonferenser.

Utbildning är ett av de "tre ben", som Skolidrottsförbundet marknadsför sig under och målsättningen är också att profilera sig som ett "utbildningsförbund". Vid verksamhetskonferensen 2011 togs därför beslut om ytterligare nytt utbildningsmateriel, en allt-i-ett-bok nivågrupperad för skolans olika stadier. Författare engagerades bland skolidrottsledare i landet och i januari 2013 kunde boken Unga leder unga presenteras. Boken har tagits emot mycket positivt även utanför Skolidrottsförbundet och långsamt har utbildningskurvan vänt uppåt. Till detta har säkert centrala och regionala inspirationsforum bidragit, där kursinnehållet blandats med aktiviteter under trivsamma former för både ungdomar och vuxenstöd.

■ Växa i förening var anpassad för både vuxna och elever och begreppet "vuxenstöd" nämns för första gången.

■ Unga leder unga!

Breddverksamhet

Bredd, det "tredje benet" i förbundets verksamhet, är också det yngsta. Verksamheten har främst riktats mot låg- och mellanstadiet där intresset varit störst. Breddarrangemang och breddtävlingar har stöttats av sponsorer under längre eller kortare tid.

■ *Den glada igelkotten Piggelin kom att bli symbol för en lyckad breddsatsning under 1970-talet.*

PIGGELIN

Breddkommittén bildades i september 1972 och dess första uppgift var att göra Piggelin till ett riksarrangemang, vilket skedde 1974. Idén hämtades från Norge, där med namnet Gånge Rolf, och prövades i Värmland med succé. Arrangemanget var enkelt. Grenarna var gång/löpning och skidor, som för varje genomförd kilometer gav 1 poäng. Det sägs att skolbussarna i Värmland gick tomma, eftersom eleverna valde att gå till och från skolan för att samla poäng och kunna köpa märken.

Senare tillkom Piggelin på hoj, rodd/kanot, simning, skridsko, basket och volleyboll. 1975 distribuerades 72 000 märken. Poängen omräknat i kilometer motsvarade 5,2 miljoner och några elever hade redan enskilt uppnått 5 000 poäng, vilket krävde en extra utmärkelse – ett diplom.

Symbolen för Piggelin var i början den glada igelkotten, som trycktes på startkort, märken, diplom och T-shirts. Igelkotten ersattes 1983 av den upp-och-nervända sockan som sponsrades av Länsförsäkringar. Samma år

blev Piggelin årskursbundet med olika poängmål. Förutom att vara en fritids- och idrottsaktivitet involverades Piggelin i många skolämnen, och det rådde Piggelinfeber i många skolor.

Föräldrar och andra vuxna deltog både i poängjakten och som administratörer av kort och poängbarometrar. Piggelin är inte längre ett riksarrangemang, men lever vidare i flera distrikt.

MJÖLKKANNAN

1974 inbjöds elever i årskurs 6 till Trekampen om Mjölkkannan. Svenska Friidrottsförbundet gjorde sin dittills största satsning på skolor i samarbete med Skolidrottsförbundet och mejerierna. Klasslag om sex pojkar och sex flickor tävlade i kula, längdhopp och kurir stafett. Segrande lag i varje distrikt deltog i en riksfinal på Stockholms stadion i maj. Loviselundsskolan i Hässelby och Norra Skolan, Motala, konkurrerade om segern

■ *Det vinnande laget i Trekampen om Mjölkkannan på Stockholms stadion läsåret 1978/80 blev Kyrkskolan från Sorunda utanför Stockholm.*

under många år. Hejarklackstävling introducerades 1986, en videofilm producerades och tryckt materiel gavs ut om träning, matvanor och lektionsförslag med Christer Garpenborg och Linda Haglund, dåtidens sprintstjärnor, som frontfigurer.

Det blev inget 20-årsjubileum för Mjölkkannan. 1993, efter 19 år, upphörde tävlingen som riksarrangemang, eftersom det rådde oenighet om framtida sponsring. I Skåne och i Norrlandsdistrikten fortsatte tävlingen under samma namn och i övriga Sverige blev namnet Arlakannan. Mellan 1996 och 2002 lockade tävlingen många elever att kämpa för en finalplats i tv-programmet Kannan. Från 2000 räddades programmet ekonomiskt av Byggindustrierna, Arla och Levande Böcker och man vände sig nu till åk 5. All friidrott skedde på hemmaplan med rapportering och 16 finallag kämpade sedan om segern i Kannan.

2004 bytte tävlingen namn till AXA Sports Games för åk 5, som blev en uppföljare till Mjölkkannan. Läsåret 2005–2006 deltog 27 500 barn i 100 klasser, men 2007 avslutade AXA samarbetet och förbundet beslutade att fortsätta tävlingen i egen regi under namnet Mångkampen. Fortfarande 2015 genomförs Mjölkkannan på klassiskt vis i bland annat Ångermanland med stöd från lokala mejerier och friidrottsföreningar.

SKOLJOGGEN

Med snart 35 år bakom sig är Skoljoggen ett tongivande inslag i förbundets verksamhet och Sveriges enskilt största idrotts- och motionsevenemang. Varje år deltar cirka 2 000 skolor och en halv miljon barn och ungdomar. Initiativet togs i Västsverige våren 1982 och blev en jättesuccé, inte minst när Göteborgs-Tidningen varje måndag presenterade ställningen mellan de över 500 deltagande klasserna. Våren 1983 fick man sällskap av Ångermanland, som mobiliserade 13 000 elever och skolpersonal och avverkade 75 000 km.

Från 1984 och ett par framåt genomfördes Skoljoggen som en gemensam nordisk aktivitet men utan större genomslag. Med ASAB (efter namnbyte ISS) som sponsor både centralt och lokalt från 1989, ökade deltagarantalet och året efter noterades rekord med 160 000 joggare. Fortfarande kunde man ”skoljogga” både vår och höst och stimulanspriser skulle locka till deltagande. Först 1991 kom loggan som sedan följde med under många år.

Inför 1994 beslutade förbundet att Skoljoggen skulle bli ett ”lyskraftsarrangemang” i samarbete med ISS och en förmåns-tagare, som blev Barncancerfonden. Arrangemanget döptes till ”Skoljoggen med Springslanten från barn till barn” och genomfördes den 8 september. Drygt 3 miljoner kronor samlades in

■ Skoljoggen är kanske förbundets mest kända breddaktivitet – och samtidigt svensk idrotts enskilt största arrangemang.

av 420 000 joggare. Åren 1995, 1997, 1999 och 2001 genomfördes Skoljoggen i samarrangemang med Riksmarschen och Cancerfonden. 1999 samlades mer än 6 miljoner kronor in, vilket troligen är rekord.

Inför 15-årsjubileet 1998 delades springslantarna mellan Barncancerfonden och IOGT-NTO juniorförbund – Junis. De senare stöttade gatubarn i Riga och arbetet i Baltikum fortsatte till 2002. Då fick även BRIS ta del av springslantarna fram till 2006.

Inför 30-årsjubileet 2012 kom en ny logga med devisen ”spring för livet” och med SOS barnby i Bouar i Centralafrikanska republiken som förmånstagare fram till 2016.

Skoljoggen har nått medelåldern och är ett välkänt begrepp och skyddat varumärke inom svensk skolidrott.

JORDEN-RUNT-SIM för åk 3 i samarbete med Svenska Simförbundet och Glassbolaget, GB, startade 1988 och första året simmade 25 000 elever 40 000 000 meter under aktivitetens två-månadersperiod. Projektet pågick till mitten av 1990-talet.

TRIM – I SKOLA OCH PÅ FRITID lanserades 1978 för högstadiet och gymnasiet. Det innebar idrottande utan tidtagning eller tävlingsmoment. De olika grenarna var cykel, gång, kanot, löpning, orientering, rodd, simning, skidor och skridsko. Distanserna var tämligen långa, till exempel var cykelpasset 25 km och löppasset 10 km. Efter fem pass i minst tre grenar hade man klarat Trimmärket. Tanken var god då friskvård kom alltmer i fokus och tävling i

skolan ifrågasattes av många.

Aktiviteten blev inte så långvarig. Våren 1982 genomfördes en informationskampanj och 10 000 Trimkort redovisades på 89 deltagande skolor. Aftonbladet var samarbetspartner och skänkte en resa till ”Sveriges bästa klass i motion”.

GIT-GRUPPEN, Gruppen Idrott Tillsammans, startade 1981. Idén kom från Bohuslän-Dal och målsättningen var att fånga upp mindre idrottsaktiva och inte föreningsanslutna elever. Man vände sig till mellanstadieelever, men senare även till andra stadier. GIT-idrottsskolor bildades och sommarläger hölls bland annat på Bosön Idrottsfolkhögskola. Drivande i projektet var Solveig Haraldsson, senare breddkonsulent, Marie Hartung och Elisabeth Hänström. Devisen ändrades till ”Gemenskap, Idrott, Tro på dig själv”.

Verksamheten avslutades i mitten av 1990-talet.

SNICKERS FAIR PLAY CUP – en breddtävling i samarbete med Master Foods (Snickers) och Fotbollförbundet för åk 6. Pojkar och flickor tävlar i samma lag, med olika uppställningar och där tyngdpunkt ligger på sportligt uppträdande. Tävlingen startade 1994, bytte namn till Landslagets Fair Play Cup 2003 med OK/Q8 som

sponsor och senare Coca-Cola och Landslagets Fair Play Cup. Samarbetet avslutades 2005. Fotbollförbundet har fortsatt samarbetet och läsåret 2015/2016 finns även ICA och Postnord med som sponsorer.

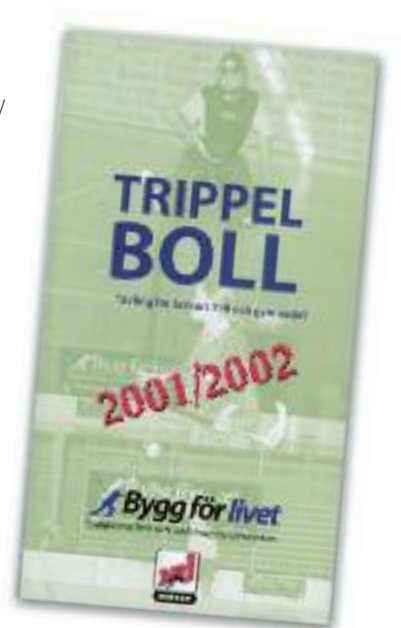
LEKA – LIVSLÅNGA ENKLA KUL AKTIVITETER. År 2000 inleddes i samarbete med Hjärt-Lungfonden en tävling för åk 4 med syfte att samla rörelsepoäng. 2 100 klasser anmälde sig och 56 400 elever deltog. Förbundet ville gärna fortsätta aktiviteten, men sponsorn avslutade samarbetet efter ett år.

BYGG FÖR LIVET – 1999 tecknades ett 3-årigt avtal med Sveriges Byggindustrier med temat ”Bygg för livet”. Sponsorns målsättning var att popularisera byggbranschen bland ungdomar. Aktiviteten som knöts till Bygg för livet var Trippelboll, en klasstävling för högstadiet och gymnasiet. En match bestod av de tre grenarna innefotboll, innebandy, volleyboll samt en frågedel. Distriktssegrarna gick vidare till region- och riksfinal.

Andra året 2000–2001 deltog 642 lag med drygt 10 000 elever. Idén till Trippelboll hämtades från Jämtland-Härjedalen, där den första breddtävlingen genomfördes 1985.

GULDHOPPET var ett samarbete med Team Sportia och Nike 2004–2007. Man tävlade i lag med 4 pojkar och 4 flickor i årskurserna 1–9. Christian Olssons världsrekord 17,79 mättes upp och varje tävlande hoppade sträckan i följd och med så få steg som möjligt. Resultatet rapporterades och idrottspriser lottades ut.

HÄLSORESAN vände sig till yngre barn och i första etappen 2009 var målet att öka elevers medvetenhet om hälsa, fysisk aktivitet och kost, i året runt-aktiviteter. Alla elever fick ett aktivitetskort för att kunna anteckna sin dagliga motion och sina matvanor. Hösten 2010 deltog cirka 40 000 elever i aktiviteten.

■ I början av 2000-talet tecknades ett avtal med Sveriges Byggindustrier i syfte att popularisera byggbranschen bland ungdomar.

■ Moroten i olika skepnader kom att bli symbol för Hälsoresan, en aktivitet som i första hand vände sig till yngre barn.

Elevmedverkan

Det har i alla tider funnits duktiga och driftiga ungdomar, som velat ta ansvar och delta i beslut. Skolidrottsförbundet är föregångare när det gäller ungdomar i styrelserummen – men det har inte alltid varit så. I tidigare historik anges att en ”studerande” ingick i förbundets första styrelse – men elevmedverkan berörs inte alls under de första 50 åren. Först vid årsmötet 1966 beslutades att minst en elevrepresentant skulle ingå i förbundsstyrelsen.

ELEVLEDARKONFERENSER

Den första elevledarkonferensen hölls i Nässjö, 1970, med deltagare från 19 distrikt. Det var starten på årligen återkommande elevkonferenser. Säkerligen fanns det redan skolidrottsföreningar med elevstyre, framför allt på gymnasiet, vilket ett reportage i tidningen Final 1973 vittnar om, men samma år fanns också ett reportage med rubriken:

”Elevledd förening – något som kommer?” Konferenserna ledde till successivt ökat elevinflytandet och 1976 valdes tre elever med personliga suppleanter in i förbundsstyrelsen. Eleverna i styrelsen visade att de både ville och kunde klara större arbetsuppgifter och vid konferensen 1982 arbetade man med frågeställningar som:

- Elevledarnas roll i SDF-styrelserna
- Planering för kommande verksamhet inom distrikten.

Ett par år senare, 1988, bildades Elevutskottet som fick uppgift att:

- Förbereda elevledarkonferensen
- Samordna fadderverksamhet för distrikten
- Förbereda frågor inför sammanträden där elevfrågor diskuteras.

ELEVER I TALARSTOLEN

På Riksidrottmötet 1989 steg elevrepresentanten Helene Ohlsson upp i talarstolen och hon fick efterföljare 1991 i Mia Chaib och Jonas Eriksson, då 16 respektive 17 år gamla. Det var något helt unikt att se ungdomar agera i detta forum. Mia gjorde så bra ifrån sig att hon senare valdes in i Statens Ungdomsråd och Jonas blev en av våra mest framgångrika fotbollsdomare.

NORDISK ELEVkonFERENS

I november 1993 var de svenska elevledarna värdar för en nordisk konferens med temat ”Elevmedverkan i skolidrotten”. Sverige hade kommit längst och delgav övriga länder sina erfaren-

■ Mia Chaib och Jonas Eriksson, elevrepresentanter, i talarstolen på Riksidrottmötet i Stockholm 1991 – båda med lyckat resultat.

heter. Konferensen formulerade ett antal punkter, som svar på frågan: ”Varför elevmedverkan?” Några av dem var: ”Man får ta mycket ansvar, vara med och påverka framtiden, lära sig styrelsearbete och föreningsdemokrati samt förstå vikten av demokrati.”

ÅRSMÖTESUTBILDNING

Elevgruppen tog nya initiativ och inför förbundsmötet 1994 hölls en förberedande konferens för att eleverna från distrikten skulle vara förberedda på hur ett årsmöte genomförs. Konferenserna har återkommit inför varje förbundsmöte och resulterat i att många elever vågat framföra sina åsikter på mötet.

UNGDOMSGRUPPEN

Förbundsstyrelsen beslutade 2005 att Ungdomsgruppen (UG) ska utses på samma sätt som övriga arbetsgrupper. Det innebär att de två styrelserepresentanterna med suppleanter utser medlemmar till UG vid ungdomskonferensen efter årsmötet. Under senare år har ungdomsgruppen arbetat aktivt med att både stödja och utbilda unga ledare och lagt upp en projektplan för att hjälpa distrikten att rekrytera och behålla unga ledare i sin verksamhet. Många elevrepresentanter har fortsatt som vuxenledamöter i både distrikts- och förbundsstyrelser.

MOTIONER TILL RIKSIDROTTSMÖTET

Till Riksidrottsmötet 2011 röstades Skolidrottsförbundets motion angående ungdomsinflytande igenom. Innebörden var att ekonomisk premiering borde ges till specialidrottsförbund som arbetar aktivt med ungdomsinflytande. Ytterligare en motion om fortsatt arbete för att integrera ungdomar i idrottens styrande rum röstades också igenom vid kommande Riksidrottsmöte 2013. Den anslöt till Skolidrottsförbundets vision för perioden att ungdomar ska ta plats i våra organisationer och möjligheter ska skapas så att unga och äldre möts.

VÄGEN TILL FÖRBUNDSSTYRELSEN

Premiumläger fanns tidigare i många av landets distrikt. I Dalarna har man fortsatt med sina årliga läger, från vilka man rekryterat många ungdomar som utöver sina engagemang i distriktet även ingått i Skolidrottsförbundets styrelse centralt och fortsatt vara aktiva många år efter avslutad skolgång.

Det främsta exemplet är kanske förbundets nuvarande ordförande, Erik Söderberg, som i tonåren tilldelades lägervistelse som premium och i anslutning till detta erbjöds en styrelseplats i Dalarnas Skolidrottsförbund.

■ 2016 är det en självklarhet att elever är med och både leder och styr såväl i skol-IF som i distrikt och förbund.

Nordiskt samarbete

Efter första världskriget bildades Föreningen Norden och Sveriges Skolungdoms Gymnastik- och Idrottsförbund tog initiativ till en kongress i Stockholm 1921 med temat ”Skolungdomens fysiska fostran”. Det var starten på ett nordiskt samarbete, som med vissa uppehåll fortfarande pågår. Utbyte skedde mellan nordiska städer eller regioner i form av tävlingar, kurser och läger, bland annat Fjälläventyret i Kirunafjällen fram till 1956.

Efter 15 års uppehåll inbjöd Svenska Skolidrottsförbundet till konferens i Halmstad och den första kongressen hölls 1974 då även Nordiska Skolidrottskommittén började sitt arbete. En målsättning var att skapa ett gemensamt nordiskt breddarrangemang och därför försökte man 1984 samordna Skoljoggen. Flera länder hade redan arrangemang av liknande slag, och intresset var tämligen lågt. Ändå visar statistiken från sju länder att 850 000 deltagare 1985 hade ökat till 1 400 000 år 1997.

LÄGERVERKSAMHET DEN RÖDA TRÅDEN

Grunden för det nordiska samarbetet har varit att aktivt sammanföra skolelever för givande kulturutbyte där skolidrottslägren varit en röd tråd. Mellan 1977 och 1998 genomfördes 50 nordiska läger. Alla sju medlemsländerna, Danmark, Finland, Färöarna, Grönland, Island, Norge och Sverige, har stått som arrangörer. Tävlingsidrott har spelat en underordnad roll.

I början av 1990-talet deltog Sverige i ett projekt för att starta ett lettiskt skolidrottsförbund. Vid det nordiska lägret 1991, i S:t Annas skärgård med Östergötlands Skolidrottsförbund som arrangör, deltog en lärare och fyra elever från Lettland.

NORDISKT SAMARBETE UNDER SENARE TID

1998 beslutade nordiska skolidrottskongressen att lägga ner Nordiska Skolidrottskommittén. Länderna fick redovisa vad utbytet betytt och det visade att samarbetet varit viktigast för de mindre länderna som Färöarna och Island. Danmark angav att den svenska modellen med elevinflytande varit betydelsefullt.

Vid den sista kongressen beslutades att Nordiska rådet och de nordiska skolidrottsförbunden skulle stötta ett treårigt idrotts- och kulturutbyte och idrotts- och kulturfestivaler hölls på Island, Grönland och Färöarna 1998–2000. Samarbetet har dock fortsatt under 2000-talet och Eva Eliasson var Nordisk Skolidrotts ordförande de första åren. Kongresser, elevkonferenser och klassläger har genomförts. 2009–2011 hade Sverige ordförandeskapet i den nya Nordiska Skolidrottskommittén och under perioden anordnades läger för årskurs 5. Under 2011 bestod samarbetet av en tävling med redovisning via nätet.

■ Lettlands grupp vid det nordiska lägret i S:t Annas skärgård 1991.

Glimtar ur ett skolidrottsliv

Mitt skolidrottsengagemang startade i december 1972 som tävlingssekreterare i Östergötlands Skolidrottsförbund. Vad visste jag om uppdraget? Inte mycket! Första uppgiften var att på ett fåtal veckor sätta samman en inbjudan till skol-DM och sända till 72 skol-IF. Det gick! Då kunde jag knappast ana att jag fortfarande 2016 skulle vara kvar inom skolidrotten. Det fanns inte heller i mina tankar att jag genom det Nordiska lägret 1991 skulle få nära vänner i Lettland.

SKOLIDROTT I FÖRENING

Det har funnits mycket skolidrott i mitt liv som idrottslärare i Linköping. Min skol-IF har arrangerat skol-DM och Skoljoggen – och flera elever har gått vidare till distriktsstyrelsen.

SKOLIDROTT I ÖSTERGÖTLAND

- Första åren besökte jag ofta skol-DM-tävlingar – ett bra sätt att lära känna Östergötland.
- Jag minns många duktiga elever i vår distriktsstyrelse.
- Kanske blev jag skolidrottens första kvinnliga ordförande 1978 – eller hade Västerbotten med sin kandidat årsmöte någon vecka tidigare? Efter utlandsboende blev jag sekreterare, utbildningsledare och regionkonsulent för att åter bli ordförande 2015.
- ”Cykeläventyret” för mellanstadieelever i försommarfager natur var en fin start på sommarlovet under många år på 1980-talet.
- Ett annorlunda och svårt, men roligt, uppdrag var att ingå i juryn för att utse vinnande elevteckning till framsidan av Telefonkatalogen för Linköping och Norrköping 1984.

KONFERENSER, LÄGER, MÖTEN

- Möten med skolidrottare, unga och äldre, har varit stimulerande liksom besök på nya platser och annorlunda upplevelser, exempelvis Skolidrottsförbundets 75-årsfest i Blå Hallen, garagemiddagen på Hotell Foresta, vårvintern i Idre och lappkåtan i Luleå.
- Norrbottens Fjälläventyr med Sten Brander tog mig till Treriksröset och Kebnekaises topp.
- Regionkonsulenttjänsten innebar fortsättning på samarbetet med Smålandsdistrikten i form av läger och inspirationsforum.
- Att vara medförfattare i Unga leder unga var en spännande och utmanande uppgift.
- Jag har fått kunskaper i föreningskunskap, som jag haft nytta av i många sammanhang.

SLUTLIGEN

Från arbetet med jubileumsskriften tar jag med mig minnet av alla fantastiska reportage i de många Final/Skolidrott jag läst. De utstrålar entusiasm, ung kraft och glädje. Skolidrottare i alla tider tycks ha haft lika roligt i såväl skol-IF, som på kurser och tävlingar.

Eva Lindgren

BILDFÖRTECKNING

Sid. 2	Andreas Svensson/West Photo
Sid. 4	Skolidrottsförbundets arkiv
Sid. 5	Skolidrottsförbundets arkiv
Sid. 6	Skolidrottsförbundets arkiv
Sid. 7	Svenska Skolidrottsförbundet 50 år
Sid. 8	Skolidrottsförbundets arkiv
Sid. 9	Skolidrottsförbundets arkiv
Sid. 10	Riksidrottsförbundets arkiv
Sid. 13	Skolidrottsförbundets arkiv
Sid. 15	Skolidrottsförbundets arkiv
Sid. 15	Skolidrottsförbundets arkiv
Sid. 17	Svenska Skolidrottsförbundet 50 år
Sid. 20	Skolidrottsförbundets arkiv
Sid. 24	Tidningen Final nr 1/1992
Sid. 25	Skolidrottsförbundets arkiv
Sid. 26	Tidningen Final nr 1/1992

KÄLLFÖRTECKNING

- Tidningen Final/Skolidrott årgångar 1966–2010
- Skolidrottsförbundets årsberättelser 1965–2013
- Svenska Skolidrottsförbundet 50 år, del av Skolidrottsförbundets årsberättelse 1965
- 70 år i Final/Skolidrott nr 2–3/1986
- 75 år i Final nr 5/1991 och nr 1/1992
- Bengtsson, S. Skolidrotten i Norden, 1999

Förbundsmöten – viktiga händelser

1966, Stockholm

50-årsfest på Operakällaren med 300 deltagare och underhållning av Bosse Parnevik. Skolidrottens lotteri startas – lever kvar till 2008.

1967-04-09, Stockholm

Lars Kjellman väljs till ny ordförande. Motion från 1966 om att ”lärares deltagande som ledare vid tävlingar ska betraktas som tjänst” utredd och Kommunförbundet med flera ska uppvaktas i frågan.

1968, Stockholm

Fortsättningsvis ska förbundsmöte hållas vartannat år och omfatta två dagar. Från 1970 minskas styrelsen från 15 till 11 ledamöter och SÖ, GIH, RF, lärar- och elevförbunden ska inte längre utse representanter.

1970-04-18–19, Stockholm

Rune Hestner anser att ledarutbildningar är bland det viktigaste i skolidrottsverksamheten. Förbundet har 1 900 skol-IF och under 1969 deltog imponerande 135 000 elever i skol-DM.

1972-04-23–24, Linköping

Breddkommittén bildas och arbetar med lansering av Piggelin. Ny kansliorganisation utreds. År 1972 har det största kursutbudet hittills i förbundets historia.

1974-04-27–28, Eskilstuna

Nordiska samarbetet återupptas 1974. Piggelin etablerad. Första riksfinalen i Trekampen om Mjölkkannan. Gruppuppgift på årsmötet: ”Ska idrottsgymnasier få delta i tävlingar?”

1976-04-24–25, Falun

Sven Zetterlund blir ny ordförande. Foldern 4 ESS med Skolidrottsförbundets reviderade märken publiceras.

1978–04-22–23, Mariehamn, Åland

Förbundsstämma hålls för första och enda gången utomlands. ”Minskad elitinriktning – och ökad bredd” samt skol-SM:s och skol-DM:s berättigande diskuteras. ”Trim i skola och på fritid” introduceras.

1980-04-26–27, Stockholm

Riksidrottsförbundets normalstadgar för förening antas. Därför hålls nytt förbundsmöte 1981.

1981-04-26, Solna

Årsmöte hålls för att komma i fas med RF:s stadgar och med ”Idrottsriksdagen”, som hålls udda år.

1983-04-23–24, Göteborg

Nya regler för distriktsbidrag. Televerket inbjuder förbundets medlemmar att delta i teckningstävlan med idrottsmotiv till telefonkatalogerna 1984.

1985-03-09–10, Sunne

Möte genomförs i samband med skol-VM på skidor. Eleverna har fått ökad status i förbundet. Skol-SM i golf införs. Flygvapnet sluter avtal om skolidrottsmärket.

1987-04-04–05, Linköping

Styrelsen minskas till 9 ledamöter. Fyra självstyrande arbetsgrupper inrättas: beredningsgrupp med elevutskott, aktivitetsgrupp, marknadsföringsgrupp och utbildningsgrupp.

1988-11-12–13, Katrineholm

Nytänkande. Nätverk för utbildning och friskvård presenteras. ASAB (Senare ISS) blir sponsor för Skoljoggen. Förslag till årsmötet – höjda och differentierade årsavgifter för skol-IF.

1990-11-17-18, Helsingborg

Findus satsar miljoner på skol-SM och skol-DM från 1989 under namnet Findus Cupen. ”Vi syns och märks” antas som motto för jubileumsåret 1991. 75-årsjubileum på Bosön och i Stadshuset den 28-29 september.

1992-11-14-15, Gävle

Eva Johansson väljs till ny ordförande. Sixten Bengtsson, generalsekreterare, avgår med pension. Distriktsbidraget baseras på aktivitet. Ett av årsmötets uttalanden: ”Skolidrott ska vara en självklar del av skolans verksamhet.”

1994-10-22-23, Ronneby

Skoljoggen blir Skolidrottsförbundets ”lyskraftsarrangemang”. För första gången anordnas en elevträff dagen före årsmötet som förberedelse inför mötet.

1996-10-19-20, Skövde

Verksamhetsåret övergår till kalenderår. Fair Play-materiel utkommer. Samarbetet med SISU och andra specialförbund utökas inom tävling och bredd. Satsning på föreningsutveckling.

1998-04-25-26, Lidingö

Ove Johansson ersätter Eva Johansson som ordförande. Medverkan i satsningen ”Tjejer på arenan” 1997. Årsmötesmiddag serveras i garaget med deltagarna i blåställ – tidens trend under mottot ”Köket brunnit”.

2000-04-08-09, Umeå

Tidningen Final läggs ner, www.pepp.nu introduceras. Byggindustrierna blir sponsor för Trippelboll.

2002-04-20-21, Kalmar

Leif Larsson väljs till ordförande. Mål för perioden: Bilda fler skolidrottsföreningar. Broschyren ”Skolidrotten kan verka, synas, utvecklas” tas

fram. Grupparbete om bland annat kommunikation, IT samt Förbundet-on-Line.

2004-04-24-25, Bosön

Bland inriktningsmålen: Stärka förbundets roll inom RF, samverka med lokala idrottsföreningar, utbilda ledare, ta fram materiel för ”vuxenstöds-kurser”, ordna skolledarkonferenser.

2006-04-20-23, Idre

Trots långa resor – en fantastisk vårvinterhelg på Idre Fjäll. Vision till 2008: Utveckla distriktsförbunden, skol-IF och utbilda ledare. Samverka med skolan. Inspirationsforum för vuxenstöd och elever hålls i Västerås 2006.

2008-04-18-20, Luleå

Beslut om regionkonsulenter (nio regioner). 2009: Förbundet medverkar i Almedalsveckan för första gången, RF beslutar om obligatoriskt organisationsnummer för alla idrottsföreningar.

2010-04-23-24, Karlstad

Erik Söderberg blir förbundets yngste ordförande någonsin. Utvecklingsbidrag införs, föreningsbesök har hög prioritet. För att kvalitetssäkra utbildningar införs certifieringskurser.

2012-04-20-22, Linköping

Vision: ”Vi går före och är en förebild för övriga idrottsrörelsen, där vi är idrottens ledande ledarskola.” Skolidrottsförbundet alltmer känt bland rikspolitiker. 2013: Färdplan 2025 läggs fram. Boken Unga leder unga utkommer. Alla skol-IF har organisationsnummer.

2014-04-11-12, Sundsvall

Styrelsens proposition om sammanslagning av distrikt till regioner dras tillbaka. Distrikten ställer sig inte bakom förslaget. Regionkonsulenterna avvecklas.

Skolidrottsförbundet
Box 11016, 100 61 Stockholm
skolidrott.se